

Sadržaj

Događaji

Saopćenja za

javnost

Mediji o medijima

Konkursi

Linija za pomoć
novinarima

**Sloboda pristupa
informacijama - nulti pacijent
koronavirusa u BiH**

Piše: Nedim Pobrić

**U borbi za prava drugih,
novinari su postali žrtve
nepravde**

Piše: Slađan Tomić

**Pogled iz opustošene
redakcije**

Piše: Dario Lukić

**Afera „Respiratori“ pokazala
nam je šta je uloga medija u
vanrednim situacijama**

Piše: Ervin Mušinović

**Sloboda izražavanja i
COVID-19 u BiH**

*Piše: Vanja Ibrahimbegović
Tihak*

Uvodnik

Novinarstvo u doba COVID-19

Ilustracija/BH Novinari

Pandemija koronavirusa zauvijek je promijenila svijet kakav poznajemo, pa tako i živote novinarki i novinara i ostalih medijskih uposlenika koji su se proteklih mjeseci susreli sa brojnim i veoma teškim izazovima za profesiju.

Prvi i najvažniji od tih izazova bio je kako se baviti novinarstvom u vrijeme pandemije - što uključuje i svakodnevno izvještavanje sa terena i susrete sa brojnim sagovornicima u studiju ili na mjestima različitih događaja - a pri tome svesti na minimum zdravstveni rizik kako za medijske ekipe, tako i za one sa kojima komuniciraju. Maske, rukavice, sredstva za dezinfekciju, zaštita na mikrofonima – sve je to postalo obavezni dio opreme novinara, fotoreportera i snimatelja, bez koje se više nigdje ne ide. Goste u TV studijima zamijenili su intervjui preko Skypea, press konferencije pratile su se „na daljinu“ i sa unaprijed pripremljenim pitanjima za učesnike, a mnogi su zahvaljujući naprednim tehnologijama shvatili da jednako učinkovito mogu raditi od kuće, kao i u redakcijama. Neki su, poput kolega iz susjedne Hrvatske, čak pribjegli i improvizovanim TV studijima u vlastitim stanovima i kućama, odakle su se emitovale informativne emisije.

Već nakon prvih par sedmica rada u takvim specifičnim, vanrednim okolnostima, ispostavilo se da je to što su iz dana u dan rizikovali zdravlje kako bi donijeli pravovremene i tačne informacije, dok je većina građana iz sigurnosti svojih domova pratila šta se dešava, novinarkama i novinarima postalo najmanji problem. Nagli pad marketinških prihoda u medijima doveo je do brojnih otkaza, neproduženih ugovora o radu, smanjivanja plaća sve do „minimalca“, i tako do daljnjeg...

Događaji

03.04.2020.

[EFJ i Evropska komisija: Države moraju osigurati pomoć i plan oporavka za medije](#)

23.04.2020.

[Evropska federacija novinara predlaže Maršalov plan za pomoć medijima](#)

06.05.2020.

[Ombudsmeni preporučili kriznim štabovima: Osigurajte što veću uključenost novinara u konferencije za medije](#)

19.05.2020.

[BH novinari počeli sa programom psihološke podrške medijskim profesionalcima](#)

Saopćenja za javnost

25.05.2020.

[BiH: Policija odmah da reaguje kada se prijeti novinarima](#)

29.05.2020.

[BH novinari: Osuda prijetnji Nikoli Vučiću, novinaru N1 TV zbog objave na Twitteru](#)

02.06.2020.

[BH novinari: Javni protest Kantonalnom odboru SDA Sarajevo zbog uplitanja u rad TVSA](#)

Mediji o medijima

10.04.2020.

[Dodik: Nema više kažnjavanja zbog širenja panike u RS, osim ako to prijave građani](#)

21.04.2020.

[Izveštaj Reportera bez granica: U BiH sve očitije uređivačke politike koje odražavaju etničke podjele i govor mržnje](#)

11.05.2020.

[Osobe koje su napale reportere Klix.ba i Al Jazeera Balkans osuđene uslovno na po šest mjeseci zatvora](#)

15.05.2020.

[U svijetu zabilježeno oko 180 slučajeva ugrožavanja medijskih sloboda tokom pandemije](#)

Konkursi

[Nema otvorenih konkursa](#)

Uz tiho saosjećanje sa onima koji su ostali bez posla, kolegice i kolege novinari u većini bh. medija počeli su se smatrati sretnicima jer još uvijek uopće imaju posao – bez obzira na to što nikada nisu više radili, a za manje novca.

A radili su i rade tako da su mnogima, upravo u ovom vremenu globalne krize, vratili vjeru da u BiH još uvijek postoji ono pravo, istraživačko novinarstvo. Otkrili su i do detalja rasvijetlili niz afera o javnim nabavkama, raskrinkali mutne poslove bezočnih korona-profitera, doveli mnoge političare, ministre i javne zvaničnike pod lupu istražnih organa... Ukratko, bez obzira na pandemiju, ili možda baš uprkos njoj, bili su i ostali – novinari.

O novinarstvu u doba virusa COVID-19 za ovaj broj našeg biltena pišu novinari i urednici **Nedim Pobrić, Slađan Tomić, Dario Lukić i Ervin Mušinović** te **Vanja Ibrahimbegović Tihak (Vijeće Evrope)**.

Maja Radević, urednica biltena E-novinar

Ovaj bilten je pripremljen uz finansijsku podršku zajedničkog programa Evropske unije i Vijeća Evrope. Stavovi izraženi u njemu ne predstavljaju nužno zvanične stavove bilo koje strane.

„Bh. zvaničnici i institucije nisu baš najbolje shvatili koncept socijalne distance. Većina njih je u preporukama o održavanju fizičke udaljenosti pronašla i osnov za održavanje fizičke i svake druge distance od medija. Neki su, čini se, posumnjali da se COVID-19 prenosi čak i e-mailom“

Sloboda pristupa informacijama - nulti pacijent koronavirusa u BiH

Piše: Nedim Pobrić

Uspostaviti smislenu telefonsku komunikaciju sa predstavnicima institucija vlasti u Bosni i Hercegovini, koja ima šansu da se kruniše dobijanjem potrebne informacije, izazov je za novinare i u normalnim okolnostima. Održavanje takve komunikacije s istim ciljem u improviziranoj kućnoj redakciji, baš u trenutku u kojem je dijete silno poželjelo izgublenu igračku i u suzama to demonstrira dok random ministar s druge strane objašnjava da on baš i nije raspoložen da govori o nametnutoj temi, jedinstveno je iskustvo.

Ta diktafonima ovjekovječena harmonija dječijeg plača i ministrovog „nemoj mene“, a zatim i „pošalji mail ovoj maloj u mom kabinetu“, je, sudeći prema svjedočenjima kolega, himna novinarskog esnafa za vrijeme pandemije koronavirusa. Nažalost, kućna izolacija i sve što ona nosi sa sobom nije jedini, a ni najveći izazov sa kojim su se novinari susretali u potrazi za informacijama.

„Socijalna“ distanca od novinara

Bosanskohercegovački zvaničnici i institucije nisu baš najbolje shvatili koncept socijalne distance. Većina njih je u preporukama o održavanju fizičke udaljenosti pronašla i osnov za održavanje fizičke i svake druge distance od medija. Neki su, čini se, posumnjali da se COVID-19 prenosi čak i e-mailom, pa nisu željeli da se kontaminiraju otvaranjem upita potencijalno neprijatnog sadržaja.

Teško je pronaći medij čiji barem jedan upit nije uredno izignorisan na press konferencijama Vlade Federacije BiH i predstavnika federalnih institucija, ili je vješto eskiviran pozivanjem na neposjedovanje nadležnosti za dostavljanje tražene informacije. Na taj način su, primjera radi, rutinski prolazila objašnjenja da direktor Zavoda za javno zdravstvo FBiH ne zna ništa o spornoj nabavci respiratora ili da baš niko od govornika nije zaslužan za uvođenje nekih besmislenih restriktivnih mjera u proteklom periodu. Onako kako je COVID-19 poslužio kao prostor za manipulacije javnim nabavkama, tako je poslužio i kao temelj za stvaranje zida šutnje između predstavnika institucija koji su dužni ponuditi odgovore javnosti i medija koji te odgovore u ime javnosti traže i prenose ih.

Kada su lična iskustva u pitanju, u protekla dva mjeseca sam održavao vrlo stabilnu jednosmjernu komunikaciju sa predsjedavajućim Vijeća ministara BiH Zoranom Tegeltijom. Toliko su Tegeltija i njegovi saradnici ozbiljno shvatili preporuke o reduciranju kontakata da su čak ignorirali i one virtualne, putem e-maila. Da li će i kada će Vijeće ministara BiH razmatrati Nacrt zakona o budžetu institucija BiH i međunarodnih obaveza BiH za 2020. godinu, šta se dešava sa odlukom o raspodjeli novca Međunarodnog monetarnog fonda, te zašto se ne održavaju redovne sjednice Vijeća ministara BiH, samo su neka od parafriziranih pitanja koja su ostala bez odgovora.

Linija za pomoć novinarima

Aktuelni slučajevi:

1. Vanja Stokić, urednica portala E-trafika:

Nakon što je objavila fotografiju sa dvojicom migranata, Vanja Stokić, glavna urednica portala E-trafika, na svom Facebook profilu dobila je poruku od osobe po imenu Goran Živanović, u kojoj on prijeti da bi "odsijecao glave" ne samo migrantima, već i "svim dušebrižnicima koji ih dočekuju."

Policija u Banjoj Luci uhapsila je Živanovića narednog dana. On je nakon saslušanja pušten na slobodu, a slučaj je predat na daljnje postupanje Okružnom tužilaštvu Banja Luka.

2. Nikola Vučić, novinar N1 TV

Komentarišući vijest da se Zapadnohercegovački kanton proglasio "korona-free zonom", novinar N1 televizije Nikola Vučić je putem Twittera sarkastično upitao hoće li "uskoro proglašenje 'fascism -free zone'". Nakon toga su uslijedile brojne prijetnje putem društvenih mreža i portala i pozivanje na nasilje uz opaske kako treba sa njim "u Neretvu ili na kolac", etiketiranje Vučića kao "halal Srbina", te brojne druge uvredljive poruke na njegov i na račun njegove porodice.

Jedan broj medija iz Hercegovine objavio je tekstove u kojima su širili govor mržnje protiv Vučića, ali i članova njegove porodice.

Još nekoliko institucija na državnom nivou i onih sa nižih nivoa vlasti se iskazalo jednako „efikasnim“ u dostavljanju odgovora. U rijetkim trenucima kada bi se u nekima od njih našao neko da podigne telefonsku slušalicu, stiglo bi obrazloženje o nesrazmjeru broja upita i broja službenika koji dolaze na posao kao uzroku izostanka ili kašnjenja odgovora.

Da će transparentnost rada institucija, te sloboda pristupa informacijama i sloboda njihovog protoka biti žrtve koronavirusa, ali i da to neće biti svojstveno samo BiH, nagoviješteno je već u prvim danima pandemije. Tako su izvjestitelji za pitanja slobode izražavanja i slobode medija u okviru Ujedinjenih nacija, Interameričke komisije za ljudska prava (IACHR) i predstavnik za slobodu medija Organizacije za evropsku sigurnost i saradnju (OSCE) u zajedničkoj izjavi datoj 19. marta upozorile vlade na obavezu osiguravanja prava na pristup informacijama i potrebu ulaganja napora za zaštitu rada novinara.

- Novinarstvo obavlja ključnu funkciju u trenucima vanrednih mjera iz oblasti javnog zdravstva, naročito kada mu je cilj da informira javnost o ključnim informacijama i da vrši praćenje djelovanja vlasti. Apelujemo na sve vlade da snažno sprovode svoje zakone o slobodi informacija da bi osigurale da sve osobe, a naročito novinari, imaju pristup informacijama – navodi se u zajedničkoj izjavi.

Narušavanje medijskih sloboda

Ilustracija/BH Novinari

Prema podacima međunarodnih organizacija za slobodu medija, od početka pandemije do 15. maja ove godine je zabilježeno oko 80 slučajeva narušavanja medijskih sloboda, uključujući prijetnje i hapšenja novinara, pojačanu cenzuru nad medijima i ograničavanje pristupa informacijama.

- Nema nade da će se ovaj virus usporiti ukoliko ljudi ne mogu pristupiti tačnim informacijama. Zaista je zabrinjavajuće koliko je vlada više zainteresirano za zaštitu vlastite reputacije nego za spašavanje života – izjavio je uoči 3. maja, Svjetskog dana slobode medija, Ashfaq Khalfan, direktor za politiku i pravo u Amnesty Internationalu.

Iz Udruženja BH novinari su 9. aprila upozorili na ograničen i otežan pristup informacijama Vlade i Kriznog štaba FBiH, kao i Kriznog štaba i Vlade Kantona Sarajevo, koji su, kako se navodi u saopćenju, cenzurirali informacije i ostavljali većinu novinara bez dvosmjerne komunikacije i sveobuhvatnih odgovora na pitanja o koronavirusu.

Mediji u cijelom svijetu, pa tako i u BiH, nose veliku odgovornost za pravovremeno i adekvatno informiranje javnosti. Međutim, mediji nisu jedina karika u lancu kojim se informacije prenose do javnosti i ne snose jedini odgovornost ukoliko te informacije ne stignu na vrijeme ili ne stignu uopće. SNSD-ova zastupnica Sanja Vulić kao personifikacija vlasti možda „nije kriva jer je neko novinar“, kako je kazala pravdajući visinu svojih zastupničkih primanja, ali jeste kriva ako novinar nije u prilici raditi svoj posao zbog ograničavanja slobode pristupa informacijama.

„Novinarima, pa i meni, često se desi da pišemo o kršenju ljudskih i radničkih prava, dok se istovremeno to nama dešava. Iako istina nema cijenu, ona je često skuplja od sigurnog posla i lošeg PR-a koji poslodavcima stvara sliku nepoželjnog i konfliktnog radnika.“

U borbi za prava drugih, novinari su postali žrtve nepravde

Piše: *Sladjan Tomić*

Otkaz. Jednom sam dao, jednom dobio. 1:1 rekao bih, kada bih na to gledao globalno. No, suočen sa bliskom stvarnošću, razlika je ogromna.

Odluka da sam tehnološki višak stupila je na snagu dan nakon što mi je ona saopštena. Kada sam dao otkaz, najavio sam ga dvije sedmice ranije. A razmišljao sam sedmicama. Odluka je bila teška, ali krucijalna jer je ona bila odgovor na pitanje da li sam spreman napustiti zonu komoditeta, a što pruža svaki javni servis, pa i Federalna televizija.

Prelaskom na TV1 1.6.2018. nestao je jedan od mojih identiteta - student. Diplomu i novi posao dobio sam u isto vrijeme. Manji kolektiv značio je i više posla i širi spektar tema o kojima sam pisao i kreirao priloge. Za skoro dvije godine mog rada na TV1, postao sam prepoznatljiv kao novinar te TV kuće, ali nije da nisam i ja donio nešto dobro toj kući.

Građanski bunt, političke tenzije, nerad institucija

Javlja sam se uživo u program hrvatskog RTL-a, tačnije u RTL Direkt, reklama i za mene i za TV kuću. Sporni Zakon o slobodi vjeroispovijesti dodatno je polarizirao crnogorsko društvo, tamošnji reis mjesecima nije davao izjave... Prvi put oglasio se nakon mog poziva, a njegovu izjavu za O kanal (TV1) prenijeli su mediji ne samo u Crnoj Gori, već i u Srbiji i u BiH. Drski odgovor **Milorada Dodika** na moje pitanje zašto forsira nacionalne priče, dok je životni standard građana sve lošiji, pod naslovom „Dodik rekao novinaru da obuče žuti prsluk“ obišao je region. Pisali su o TV1 i nekom njihovom mladom novinaru i mediji u Njemačkoj. I obukli smo žute prsluke. Svi. I novinari i prezenteri i snimatelji. Žuti prsluk bio je odgovor na bahatost i beskonačnost derogiranja novinarske profesije od strane političkih elita. Deutsche Welle pisao je „Da li su žuti prsluci mogući u BiH“. Znali smo odmah da nisu, ali TV1 bila je na strani onih koji bi pokušali obući žute prsluke i izaći na ulicu, naravno ne izostavljajući ni ono što ima da kaže druga strana.

Pratili smo od početka pravne borbe porodica **Dragičević i Memić**. Ponosan sam na bivši kolektiv i menadžment što smo pripadali onoj grupi medija koji su bezrezervno pružali podršku svima koji su na ulici tražili svoja prava, ali i pravdu za sebe, svoje komšije i cijelo društvo. Nekada je više od 20 minuta dnevnika bilo posvećeno protestima. U Banjaluci, Tuzli, Sarajevu.

Skoro dvije godine pisao sam o političkim tenzijama, neodgovornosti vlasti, o blokiranju i neradu institucija i svim manjkavostima društva. Vremenom se moj televizijski angažman proširio i na rad za novinu Oslobođenje i web portal. Radnička prava koja poslodavci, ali i vlasti, žele uništiti redovno su bili u fokusu mog rada. Izvještavao sam i o migrantskoj krizi, borcima, djeci s teškoćama u razvoju, ali i građanima koji su odlučili iskoristiti svoje demokratsko pravo na bunt i proteste.

Trudio sam se podjednako biti dobar za sve platforme grupacije Oslobođenje. Prošao sam i obuku za mobilno novinarstvo i, čini mi se, a možda je do subjektivnog osjećaja, da sam bio najbolji. Objektivno, nakon obuke, otišao sam na teren i sam snimio prilog - telefonom. Bio je to prvi TV prilog snimljen mobilnim telefonom vrijednim nekoliko stotina maraka, a ne skupom profesionalnom TV kamerom. Redovno sam ispisivao naslovne strane novine Oslobođenje, a prvi sam donio informaciju za Oslobođenje da se nekoliko kineskih radnika nalazi u samoizolaciji u građevinskom kampu kod Počitelja. Bilo je to sedmicama prije pojave prvozaraženog Covidom-19.

Jedan od mojih posljednjih radnih zadataka bio je izvještavanje o prvim slučajevima zaraze u Banjaluci. Jedna slučajna prolaznica koja je došla iz Njemačke, a koju sam snimio tokom ankete, ušla je u BiH a da nije dobila rješenje o samoizolaciji. Zbog rizičnog kontakta morao sam i ja u samoizolaciju. Kolege koje su ostale raditi, radili su duže i više. Podijeljeni u dvije grupe radili su pet dana, a pet dana odmarali. Kako tada, tako i danas. Svakodnevno su izloženi riziku, održavanje socijalne distance je jako upitno, a većinu izjava vremenom su počeli snimati skypeom. Iako svaki dan izloženi riziku, osim novinarskih udruženja, novinari nisu dobili nikakvu podršku, niti je bilo masovnog testiranja.

Sve navedeno oblik je retrospektive mog rada i jedna vrsta CV-a. Učinak za skoro dvije godine rada kojeg se ne stidim i na koji sam ponosan. Zahvalan što sam skoro sve vrijeme radio slobodno i bez cenzure. Novinarima, pa i meni, često se desi da pišemo o kršenju ljudskih i radničkih prava, dok se istovremeno to nama dešava. Iako istina nema cijenu, ona je često skuplja od sigurnog posla i lošeg PR-a koji poslodavcima stvara sliku nepoželjnog i konfliktnog radnika. No, roze naočare ne bi smjeli imati oni čija je najveća vrlina biti objektivan, poštovati etiku i ići putem istine. Istina je često surova, a neizrečena.

Desetine nas, a niko nije utvrdio pravi broj, radnika Oslobođenja i O kanala, u svega nekoliko dana dobilo je otkaze ili im nije produžen ugovor o radu. Desetine različitih profila novinara, neki tek na početku karijere, a neki na zalasku. I nikome nije objašnjeno zašto su tehnološki višak, niti je ikome ponuđeno da obavlja druge poslove koji su deficitarni u firmi.

Otkazi u Oslobođenju i na O kanalu su personifikacija lošeg stanja u kojem se nalazi novinarska profesija. Nemamo sindikat, a plate u medijima, iako novinari obavljaju iste poslove, drastično se razlikuju. Neki od novinara rade za minimalac, a neki imaju plate u hiljadama maraka. Nekad društveni radnici sa velikim ugledom, danas su potcijenjeni, a uglavnom se na društvenim mrežama mediji i novinari etiketiraju kao krivci za većinu problema.

Svijet je na pauzi, ali novinarstvo nije

Možda je problem novinarske profesije što u borbi za istinu drugih i istinu društva zaboravljamo na ličnu istinu. Možda zbog strasti prema profesiji i borbi da dokažemo učinjenu nepravdu ignorišemo nepravdu koja je nama učinjena. Novinari „patroliraju“ i onda kada se krše zakoni, ali zaobilazimo činjenicu da su medijski radnici često i sami žrtve zloupotrebe zakona. Da novinarke dobijaju otkaz kada zatrudne, da godinama brojne kolege rade kao honorarni saradnici.

Ilustracija/BH Novinari

Dva mjeseca cijeli svijet je na pauzi, ali novinarstvo nije. Ekonomije grcaju, a novinari su među prvima koji dobijaju otkaze. Novinari koji nastavljaju raditi imaju više posla, ali su manje plaćeni jer obim posla ne znači nužno i veće prihode. Poslodavci otkaze i smanjenja plata pravdaju smanjenjem prihoda, ali novinarstvo nije produkcija koja donosi novac.

Novinar nije radnik koji donosi novac. Novinar je osoba koja je zastupnik građana, borac da se glas građana čuje, spona između politike i naroda i osoba koja za cilj ima promovisati i braniti javni interes, a ne donositi profit. Finansijska kriza uzrokovana pandemijom ne može i ne treba da bude opravdanje zašto nije ispoštovan otkazni rok. Više od godinu dana nisu nam uplaćeni doprinosi, i možda je tada bilo vrijeme da sami odemo. Ali nismo, pa i nemamo moralno pravo da se žalimo. Ipak, imamo pravo da se i profesionalno i ljudski zapitamo, zašto nam nakon godina ili mjeseci rada, umjesto pognute glave, osoba koja je saopštila odluku menadžmenta da smo višak, nije rekla: „Hvala na saradnji“.

„Veliki broj novinara i novinarki je imao pravi vojnički gard prilikom svakodnevnih javljanja s terena diljem BiH. Profesionalizam koji su pokazali u teškim trenucima nanovo je otkrio sve čari ovog posla i vjerojatno su mnoge kolege u sebi opet pronašle onaj istinski osjećaj i razlog zbog kojeg se bave novinarstvom“

Pogled iz opustošene redakcije

Piše: Dario Lukić

Prazan pogled kroz prozor na puste ulice, grč u stomaku i osjećaj hladne samoće... Trajna tišina povremeno isprekidana zvukom dolazećih viber poruka s pitanjima: 'šta ćemo...', 'radimo li', 'kako ćemo, ovo će potrajati', 'ako se zatvore granice, gasimo se...', 'distributer je na izdisaju', 'marketing je mrtav', 'tonemo', 'hoćemo li dolaziti u redakciju', 'ne možemo ovo preživjeti', 'nemamo kome praviti novinu, nema ljudi, sve je zatvoreno, ništa ne radi...', 'ovo je besmisleno', 'moramo se boriti, nema druge'...

Red apokalipse, red razočaranja i osjećaja nemoći, red navale adrenalina, red konfuzije. Da. I puno kave za prijeko potrebnu 'nesanicu' u trenucima kada budno treba pratiti situaciju na terenu i razvoj događaja vezanih za koronavirus, koji je okrenuo naglavačke svijet kakav smo poznavali do pojave tog nevidljivog neprijatelja.

U razgovorima s kolegama iz drugih redakcija ponavljaju se uglavnom dvije iste fraze: 'ovo je katastrofa' i 'neka nam je Bog na pomoći'. Ipak, poneki razmijenjen mail, poruka ili poziv dobrodošli su za prikupljanje mirnoće nužne za koliko-toliko profesionalan odnos prema poslu kojim se bavimo.

Novinari sa „vojničkim gardom“

Biti novinar u doba koronavirusa nije sretno rješenje. Kao što je jedan dragi kolega opisao, 'puno je tu neuplaćenog radnog staža, puno nakaradnih ugovora i polovično (ne)isplaćenih plaća i prekovremenih sati', a izloženi ste brojnim rizicima. Prvo, ako ste na terenu riskirate zarazu nepoznatom opasnom bolešću. Drugo, niste sigurni hoćete li sutra uopće imati posao. Treće, ako ste te sreće da ne izgubite posao, niste sigurni hoće li vam vaš medij, poslodavac, moći isplatiti plaću jer je medijski sustav potpuno urušen i zatvoren sa svih strana. Četvrto, ako nekako izbjegnute scenarij pod brojem tri, gotovo nemoguće je da budete adekvatno plaćeni za posao koji ste odradili u vrijeme pandemije.

Ukratko, novinari su za vrijeme pandemije generalno radili puno više, praktički neprestano, od 0 do 24. Danima, tjednima...To se ne može platiti. A ne može ni naplatiti, sarkastično rečeno.

Možda će zvučati čudno, ali moj je osjećaj takav - veliki broj novinara i novinarki je imao pravi vojnički gard prilikom svakodnevnih javljanja s terena diljem BiH. Profesionalizam koji su pokazali u teškim trenucima nanovo je otkrio sve čari ovog posla i vjerojatno su mnoge kolege u sebi opet pronašle onaj istinski osjećaj i razlog zbog kojeg se bave novinarstvom. Poput pravih vojnika, bili su spremni ići i na najopasnija mjesta kako bi ljudima prenijeli točne i provjerene informacije, bez nekakvih uvijanja.

Postavljali su pitanja, bili snažan korektiv vlastima, upozoravali su na propuste, probleme..., može se reći da su zajedno s medicinskim djelatnicima, snagama sigurnosti i volonterima, bili nositelji borbe protiv korona krize. Onaj tko se ne bavi ovim poslom teško će shvatiti prethodnu rečenicu. Novinari u biti ni ne traže nikakva posebna priznanja, a vjerujte, neće ih ni dobiti šta god da urade. Nekada je tu činjenicu teško prihvatiti, ali to je tako. Javnost je zaboravljiva. Pogotovo u BiH.

Čim se situacija smiri i život donekle vrati u 'normalu', rijetko tko će se sjetiti da su upravo novinari raskrinkali ogromnu pljačku državnog novca u aferi „Respiratori“. Nitko se više neće sjećati da su novinari konstantno pritiskali vladajuće da što hitnije donesu ekonomske mjere za spas gospodarstva i radnika koji su ostali bez posla, vjerojatno će se zaboraviti i brojne teme o bespotrebnom kršenju ljudskih prava tijekom pandemije, nebrojene ispovijesti ljudi koje je ugrozio opasni virus, neumorna propitivanja doktora, epidemiologa, pa i stalna potraga za što boljim rješenjima krize u kojoj se nalazimo.

Stradali smo žestoko

Ilustracija/BH Novinari

Nažalost, u ovoj općoj borbi protiv koronavirusa, i medijska scena je ostala opustošena. Brojne kolege su ostale bez posla, neki su otišli sami uvidjevši da za njih više nema budućnosti u ovom poslu, plaće su uglavnom smanjene, a stres povećan. Neizvjesnost je stalno prisutna, a nikakva konkretna pomoć ne dolazi.

To je posebna tema u kojoj osobno nailazim na masu nejasnih situacija. Iako se brojne institucije kunu u društvenu važnost medija, iako nas stalno tapšu po ramenima pričom da nastavimo raditi dobar posao kao i do sada, nevjerovatno je da ama baš nitko ne želi konkretno pomoći -

medije, ili barem novinare. Nevjerojatno je da predstavnici najviših tijela međunarodne zajednice ne shvaćaju, ili im tako jednostavno odgovara, da slabljenjem medija idemo direktno u diktaturu!

Jurimo prema situaciji u kojoj će mediji biti toliko siromašni da će se pretvoriti u obične pamflete političkih elita. Neki već jesu. Stanje po pitanju cenzure i samocenzure bilo je loše i prije pandemije. Ako se nešto ne poduzme, bit će još gore! Možda sam naivan pa ne razumijem 'planove' međunarodne zajednice. Toliko novca je utučeno u nejasne i kompromitirajuće projekte povezane sa vladajućim elitama da ne mogu provariti silne odbijenice na zamolbe za pomoć u teškoj situaciji. Hoće li biti spašeni samo oni koji se 'prikhone nekome' i na koljenima izmole pomoć, a zauzvrat da svi pišemo bajke? Trebamo li za svaku rečenicu tražiti nečije odobrenje?

'Hrabrost ili ludost', zapitao je jedan sarajevski kolega tokom razgovora o bavljenju novinarskim poslom. Rekao bih da tu ima i jednog drugog, možda više ovog drugog.

Da. Ima tu i ljubavi sigurno.

Zvuk viber poruke...'Druže, šta ćemo sutra pisat?'. Nade ipak ima...

„Novinari ne očekuju, a posebno ne u vrijeme koronavirusa, da im se aplaudira zbog posla kojeg rade, ali zasigurno očekuju razumijevanje o tome da svoj posao rade u interesu javnosti. Algoritam u kojem se novinari pridržavaju kodeksa, a vlasti uskraćuju pravo na pristup informacijama te pri tome rade na diskreditaciji novinara, nije dobar put za demokratsku perspektivu BiH “

Afera „Respiratori“ pokazala nam je šta je uloga medija u vanrednim situacijama

Piše: Ervin Mušinić

Posljedice dolaska koronavirusa (COVID-19) u Bosnu i Hercegovinu osjetile su sve djelatnosti, pa tako i medijska djelatnost. Otežan način rada, pad prihoda i zatvorenost vlada - samo su neke od posljedica koje su se direktno odrazile na način funkcionisanja bosanskohercegovačkih medija.

U trenucima neizvjesnosti, odnosno u momentima kada publiku predstavljaju građani koji su opravdano u strahu, a sagovornike zvaničnici koji ne mogu precizno odgovoriti na pitanja od javnog značaja, uloga medija dobija širi kontekst. Na raskršću između pukog plasiranja propagande i kritičkog promatranja sistema, većina medija u BiH je izabrala pravi put – put traganja za istinom i objektivnog informisanja građana o dešavanjima u zemlji.

To je jasno demonstrirano na primjeru medijskih izvještavanja o kupovini stotinu respiratora za potrebe zdravstvenog sistema Federacije Bosne i Hercegovine. Da u medijskoj zajednici nije bilo novinara i novinarki poput Semire Degirmendžić, koja je odbila da služi kao sredstvo za plasiranje jednostranih informacija – propagande – te nastavila tragati za tačnim informacijama o nabavci respiratora, nabavka Federalne uprave civilne zaštite vjerovatno danas ne bi bila predmet interesovanja državnih pravosudnih organa.

Uprkos tome što su mediji u konačnici uspjeli doći do informacije o tome da je Federalna uprava civilne zaštite za prodavca respiratora izabrala firmu koja se bavi proizvodnjom voća, potrebno je sagledati širi kontekst traganja za informacijom koja u svim demokratskim državama predstavlja informaciju od javnog značaja. Ovo je posebno važno zbog konteksta razumijevanja rada novinara u doba koronavirusa (COVID-19), ali i netransparentnog rada vlasti.

Informacije o tome s kim je Federalna uprava civilne zaštite sklopila ugovor o kupovini respiratora, novcem građana BiH, mediji su prvo tražili od Federalne uprave civilne zaštite. Tu su naišli na šutnju. Nakon toga, ista pitanja postavili su Federalnom štabu civilne zaštite i Vladi Federacije BiH. Federalni štab civilne zaštite je, kao i Federalna uprava civilne zaštite, šutio dok je Vlada Federacije BiH otišla još dalje, pa je odgovorila da je to pitanje prosljedila Federalnom štabu civilne zaštite – dakle, onom istom organu koji je odbio dostaviti informaciju o nabavci respiratora. Pitanje da li je firma koja se bavi prodajom voća dobila 10 miliona KM za nabavku respiratora Vlada Federacije BiH odbila je javno pročitati na konferenciji za medije i time jasno potvrdila kako nisu tačni njihovi raniji navodi da se na konferencijama za medije čitaju baš sva pitanja dostavljena Uredu za odnose s javnošću Vlade Federacije BiH.

O tome koliko su domaće zvaničnike „potresli“ ovi propusti, za koje tvrde da uopće nisu znali o njima, dovoljno govori informacija da niko do danas nije pokrenuo proceduru utvrđivanja odgovornosti, ali i analize okolnosti koje su dovele do ovolikog stepena netransparentnog postupanja. Postavlja se pitanje i ko su osobe koje su od premijera FBiH sakrile informaciju o postojanju novinarskih zahtjeva za dostavu informacija o nabavci respiratora. Da je kojim slučajem, tragom novinarskih upita, sredinom aprila zatražena informacija o javnim nabavkama Federalne uprave civilne zaštite, možda se Vlada FBiH ne bi dovela u situaciju da o ovoj informaciji raspravlja tek 12. maja 2020. godine.

Treba podsjetiti i na to da je Federalna uprava civilne zaštite, iako nije za to ovlaštena – dakle u svojstvu organa koji nema zakonsko pravo, ali ipak pokušava usmjeriti postupanje tužitelja u drugom pravcu – uputila zahtjev pravosudnim organima da hitno istraže medije zbog pisanja o kupovini respiratora. Tako bahat način postupanja na najbolji način oslikava odnos sistema spram novinara koji su ključni branik demokratije, a u ovo vrijeme i najpotrebniji saveznik sistemu u borbi sa širenjem koronavirusa (COVID-19).

Ilustracija/BH Novinari

Nažalost, uloga medija u društvu nije dovoljno prepoznata. Novinari ne očekuju, a posebno ne u vrijeme koronavirusa, da im se aplaudira zbog posla kojeg rade, ali zasigurno očekuju razumijevanje o tome da svoj posao rade u interesu javnosti. Algoritam u kojem se novinari pridržavaju kodeksa, a vlasti uskraćuju pravo na pristup informacijama te pri tome rade na diskreditaciji novinara, nije dobar put za demokratsku perspektivu BiH. Svako treba da se pridržava svojih normi – kodeksa i zakona.

Naredni period pokazat će i u koliko se mjeri pojava koronavirusa (COVID-19) odrazila u ekonomskom smislu na bosanskohercegovačke medije. Već je izvjesno kako je u dobroj mjeri smanjen profit medija zbog nedostatka oglašivača, pa su pojedine medijske kuće već počele s otpuštanjem novinara. Spašavanje radnih mjesta u svim djelatnostima treba biti jedan od ključnih prioriteta svih nivoa vlasti u BiH. Za demokratiju, a samim tim i za društvo, dobro bi bilo kada bi se spasilo i što više radnih mjesta u medijima jer „prozor u svijet može se zatvoriti novinama“.

„Ako će vlast odlučiti da neku informaciju od javnog značaja sakrije od javnosti, mora biti sigurna da je šteta i opasnost od objavljivanja te informacije u datom momentu, veća prijetnja po javnu sigurnost od njenog neobjavljivanja “

Sloboda izražavanja i COVID-19 u BiH

Piše: Vanja Ibrahimbegović Tihak

„Mediji moraju imati slobodu da izvještavaju o svim aspektima krize. Ključna uloga i odgovornost novinara i novinarki jest da javnosti predoče pravovremene, tačne i pouzdane informacije. Oni moraju biti slobodni da propituju i kritiziraju odluke koje vlade donose u pogledu borbe protiv pandemije. A kroz odgovorno izvještavanje mogu i trebaju pomoći u sprečavanju panike, naglašavajući pozitivne primjere solidarnosti.“ Ovako je u jeku pandemije korona virusa, na [Svjetski dan slobode medija](#), generalna sekretarka Vijeća Evrope Marija Pejčinović Burić podsjećala na principe zaštite slobode izražavanja i pozivala na odgovornost, kako države članice Vijeća Evrope, tako i medijske profesionalce, da čuvajući vlastite profesionalne standarde čuvaju ljudska prava svih.

Zloupotreba Konvencije o ljudskim pravima

Kao kratko podsjećanje treba napomenuti da su u Članu 10 [Evropske konvencije o ljudskim pravima](#), definirani osnovni standardi zaštite prava na slobodu izražavanja, zagarantiranog građanima i građankama Bosne i Hercegovine. A oni se nadgrađuju i evoluiraju kroz sudsku praksu Evropskog suda za ljudska prava, te kroz deklaracije, preporuke i smjernice Vijeća Evrope koje proističu iz te prakse. U prethodnom periodu reaktualizirane su [Smjernice o medijskom izvještavanju u vrijeme krize](#) iz 2007. godine, koje su dostupne na B-H-S jezicima.

U smjernicama se naglašava kako države članice trebaju osigurati slobodan pristup informacijama koje su u interesu javnosti; ne smiju koristiti krizne situacije kako bi na bilo koji način ograničili predstavnicima i predstavnicama medija pristup tim informacijama (uključujući na primjer optužbe za klevetu); kompetentne vlasti neke države neće diskriminirati, nego će omogućiti slobodan pristup informacijama svim medijima; te neće ograničavati slobodu izražavanja dodatno u odnosu na Član 10.

U tom je kontekstu važno razumjeti da prema Članu 10, svako ograničavanje slobode izražavanja koje država nameće, mora biti proporcionalno prijetnji drugom pravu ili slobodi, koje je u sukobu sa slobodom izražavanja. Pojednostavljeno, to znači da ako će vlast odlučiti da neku informaciju od javnog značaja sakrije od javnosti (čak i ako je to samo na određeno vrijeme i sa argumentom da je to za opće dobro), mora biti sigurna da je šteta i opasnost od objavljivanja te informacije u datom momentu, veća prijetnja po javnu sigurnost od njenog neobjavljivanja. Ali to ne znači da vlasti mogu paušalno i unaprijed donositi ovakve odluke. Postoje tačno određeni kriteriji prema kojima se ta odluka procjenjuje (test proporcionalnosti), za svaki pojedinačni slučaj. Ono što je ovdje važno naglasiti jeste da je sloboda izražavanja prema Konvenciji pravilo, a ograničenja su iznimke koje treba opravdati.

Neke od odluka koje su institucije u Bosni i Hercegovini donosile u kontekstu suzbijanja posljedica pandemije korona virusa, demonstrirale su ili suštinsko nerazumijevanje navedenog principa, ili zloupotrebu.

U vrijeme nastanka ovog teksta, kad se čini da je pandemija u opadajućoj putanji, pojavljuje se sve više [analiza o tome kako su institucije BiH u pokušaju suzbijanja pandemije kršile ljudska prava](#). Kao primjer važno je prisjetiti se i [odluke Ustavnog suda Bosne i Hercegovine](#), u kojoj se navodi da su zabranom kretanja maloljetnim i starijim osobama u Federaciji Bosne i Hercegovine prekršena ljudska prava, zbog neispunjavanja uvjeta proporcionalnosti. Naime, bez razmatranja blažih mjera (na primjer djelomičnih restrikcija), koje bi možda bile jednako efikasne, a ostavile bi određene slobode maloljetnim i starijim osobama, institucije FBiH su odmah išle na najoštrije mjere, čime su ignorirale pravilo proporcionalnosti, što predstavlja kršenje prava.

Na sličan način kršena je sloboda izražavanja. Jedan od primjera je [Odluka Vlade Republike Srpske](#) o zabrani izazivanja panike i nereda na teritoriji Republike Srpske u vrijeme trajanja vanrednog stanja, kojom se zabranjuje „*iznošenje ili prenošenje lažnih vijesti ili tvrđenja kojima se izaziva panika ili teže narušava javni red ili mir ili onemogućava ili značajnije ometa sprovođenje odluka i mjera državnih organa i organizacija koji vrše javna ovlašćenja*“. S aspekta zaštite slobode izražavanja niz je problematičnih elemenata u ovoj odluci. Na primjer ko bi, kad i kako odlučivao o tome koje „tvrđenje“ izaziva paniku ili ometa sprovođenje odluka i mjera državnih organa. Ovo ostavlja dosta širok prostor za zloupotrebu i nezakonito ograničavanje slobode izražavanja. Nakon javnih reakcija, među ostalim i [BH novinara](#), Vlada RS-a je, oko mjesec dana nakon donošenja, ovu odluku stavila [van snage](#). Slični su primjeri i Uredba predsjednice RS, kao i odluka kriznog štaba Općine Stari Grad Sarajevo, opet o zabrani iznošenja i prenošenja lažnih vijesti.

Pritisci na medije

Ilustracija/BH Novinari

Također, slučajevi gdje [policija oduzima snimke](#) akreditiranoj novinarskoj ekipi i briše ih, te im onemogućuje da izvještavaju; ili gdje [zdravstvena ustanova favorizira određene medije](#) i novinare, a drugima zabranjuje pristup informacijama koje se tiču javnog zdravlja; ili gdje [kantonalni krizni štab pod krinkom zabrane okupljanja onemogućuje održavanje press konferencije](#) na kojoj se iznose informacije o epidemiji; kojima smo svjedočili u Bosni i Hercegovini tokom prva dva mjeseca krize korona virusa, u direktnoj su suprotnosti sa principima i standardima zaštite slobode izražavanja, koje su prema Evropskoj konvenciji za ljudska prava, obaveza države.

U slučaju naše zemlje, ako je suditi po navedenim primjerima, može se ustvrditi ne samo da nije adekvatno odgovorila ovoj obavezi, nego da su pritisci na medije obrazac ponašanja.

Ne ulazeći u špekuliranje o razlozima za ovakvo ponašanje predstavnika i predstavnic institucija čiji je zadatak zaštita prava i sloboda, namjera ovog teksta je još jednom skrenuti pažnju na standarde Vijeća Evrope i pozvati na njihovu dosljednu primjenu, u skladu sa Ustavom i zakonima Bosne i Hercegovine.

**Stavovi izneseni u tekstu, isključivo su stavovi autorice.*